

IX skyrius

KARIUOMENIŲ IR BIUROKRATŲ DEMOBILIZAVIMAS

Kai po kurio nors didelio karo pasiūloma demobilizuoti karines pajėgas, visuomet imama baimintis, kad pristigs darbų ir žmonės taps bedarbiai. Iš tiesų, kai staiga paleidžiami milijonai žmonių, gali prireikti tam tikro laiko, kad privati pramonė juos absorbuotų – nors praėityje tokie procesai stebino veikiau savo sparta nei lėtumu. Žmonių baimė dėl nedarbo kyla todėl, kad jie vienpusiškai žvelgia į šį procesą.

Jie mato kareivius, ateinančius į darbo rinką. Iš kur gali atsirasti „perkamoji galia“ visiems jiems įdarbinti? Jei tarsime, kad šalies biudžetas subalansuotas, atsakymas bus paprastas. Juk valdžiai nebereikės išlaikyti kareivių, o mokesčių mokėtojai atgaus lėšas, kurios anksčiau buvo iš jų paimamos kareivių išlaikymui. Jie turės papildomų lėšų pirkti papildomoms gėrybėms. Kitaip sakant, civilinė paklausa padidės ir suteiks užimtumo papildomai darbo jėgai, buvusiems kareiviams.

Jeigu kariuomenė buvo išlaikoma nesubalansuoto biudžeto, t. y. iš valstybinių skolų ar kitų deficitinio finansavimo formų, padėtis šiek tiek keičiasi. Bet tada iškyla kitokia problema: deficitinis finansavimas ir jo padariniai; ją nagrinėsime tolesniame skyriuje. Čia pakanka pažymėti, kad deficitinis finansavimas nekeičia tik ką pasakyto teiginio esmės; juk jei tarsime, kad deficitinis biudžetas turi kokių nors pranašumų, tai būtent toks pat kaip anksčiau biudžeto deficitas galėtų būti išlaikytas paprasčiausiai sumažinus mokesčius tiek, kiek anksčiau kainavo išlaikyti karo meto kariuomenę.

Bet vykstant demobilizacijai mūsų ekonominė padėtis jau nebus tokia, kokia buvo prieš jai prasidedant. Kareiviai, anksčiau išlaikomi civilių, netaps vien civiliais, išlaikomais kitų, – jie taps save išlaikančiais žmonėmis. Jei tartume, kad žmonės, kurie šiaip jau būtų likę ginkluotosiose pajėgose, gynybai daugiau nereikalingi, tai jų išlaikymas būtų grynas lėšų švaisty-

mas. Jie būtų neproduktyvūs. Mokesčių mokėtojai mainais už jų išlaikymą nieko negautų. Bet dabar mokesčių mokėtojai skirs jiems savo lėšų dalį už mainais jų teikiamas prekes ar paslaugas. Visuminė šalies produkcija, kiekvieno gerovė padidės.

2

Tas pats argumentas galioja ir civiliniams valdžios pareigūnams, kai išlaikoma jų daugiau negu reikia ir kai jie neteikia visuomenei paslaugų, kurios būtų vertos jiems mokamų algų. Tačiau visada, kai tik mėginama sumažinti nereikalingų pareigūnų skaičių, kyla triukšmas dėl „defliacinių“ tokios priemonės padarinių. Norite atimti šių pareigūnų „perkamoją galią“? Norite pakenkti žemvaldžiams, namų savininkams ir krautuviniškams, kurių pajamos priklauso nuo šios perkamosios galios? Jūs paprasčiausiai apkarpote „nacionalines pajamas“ ir padedate sukelti arba padidinti depresiją!

Ir vėl klystama todėl, kad žvelgiama tik į šios priemonės padarinius atskiriems pareigūnams ir tiems, kurie juos aptarnauja. Vėl pamirštama, kad jeigu šie biurokratai nepasilieka savo įstaigose, mokesčių mokėtojai atgauna pinigus, kurie anksčiau iš jų buvo paimami biurokratų išlaikymui. Vėl pamirštama, kad mokesčių mokėtojų pajamos ir perkamoji galia pakils bent tiek, kiek smuks ankstesnės pareigūnų pajamos ir perkamoji galia. Jei vienur pardavėjai neteks pajamų iš biurokratų, tai kitur jie jų gaus bent jau ne mažiau. Vašingtonas ne toks turtingas ir čia galbūt išsilaikys mažiau parduotuvių; bet kituose miestuose jų išsilaikys daugiau.

Tačiau ir vėl reikalas tuo nesibaigia. Atsikračius nereikalingų biurokratų, šalies gerovė nepasiliks tokia, kokia ji buvo jiems esant. Ji smarkiai pakils. Juk pareigūnai dabar turės ieškoti privataus darbo ar imtis privataus verslo. Čia jiems pasitarnaus ir padidėjusi mokesčių mokėtojų perkamoji galia, panašiai kaip demobilizavus kariuomenę. Bet pareigūnai gali imtis privačių darbų tik mainais teikdami lygiavertes paslaugas tiems, kurie tokius darbus jiems parūpina. Užuoat buvę parazitai, jie tampa produktyviais žmonėmis.

Turiu dar kartą pabrėžti, kad čia nekalbu apie tuos valstybės tarnautojus, kurių paslaugos iš tiesų reikalingos. Policininkai, ugniagesiai, gatvių šlavėjai, teisėjai, įstatymų leidėjai ir vykdytojai atlieka produktyvius darbus, tokius pat svarbius, kaip privačiame versle. Jie sudaro sąlygas, kad privatus verslas funkcionuotų teisės, tvarkos, laisvės ir taikos atmosferoje. Jų buvimą pateisina jų paslaugų nauda, bet nepateisina „perkamoji galia“, kurią jie turi gyvendami iš visuomenės lėšų.

Šis „perkamosios galios“ argumentas, nuodugniai jį panagrinėjus, yra tiesiog fantastinis. Juo remdamasis kuo puikiausiai gali pasiteisinti reketininkas ar vagis. Juk po to, kai vagis atima iš jūsų pinigus, jo perkamoji galia padidėja. Jis gali tais pinigais paremti barus, restoranus, naktinius klubus, siuvėjus ar automobilių gamintojus. Bet kiekvienai jo išlaidų sukurtai darbo vietai jūsų išlaidos sukurs viena darbo vieta mažiau, nes tiek mažiau jums liks išlaidoms. Visai taip pat mokesčių mokėtojai sukuria viena darbo vieta mažiau už kiekvieną darbo vietą, kurią sukuria valstybės

pareigūno išlaidos. Kai jūsų pinigus iš jūsų atima vagis, jūs nieko negaunate mainais. Kai jūsų pinigai paimami mokesčiais nereikalingiems biurokratams išlaikyti, padėtis yra visai tokia pat. Tiesą sakant, būtume laimingi, jei nereikalingi biurokratai būtų tik nerūpestingi dykaduoniai. Bet šiandien labiau tikėtina, kad jie bus energingi reformatoriai, trukdantys produktyviai veiklai.

Kai nerandame geresnio pateisinimo nei „perkamosios galios išsaugojimas“ kurios nors pareigūnų grupės išlaikymui, tai jau yra tikras ženklas, kad laikas jų atsikratyti.